

Boekverslag Nederlands Sleuteloog door Hella S. Haasse

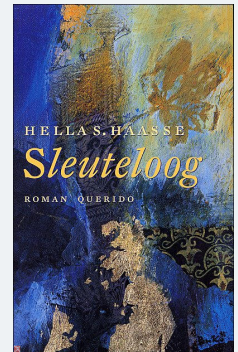
Boekverslag door een scholier

2096 woorden

14 jaar geleden

★ 6,6

119 keer beoordeeld

Auteur	Hella S. Haasse
Genre	Psychologische roman
Eerste uitgave	2002
Vak	Nederlands
Methode	Dautzenberg

Samenvatting

Herma Warner, een kunsthistorica, ontvangt een brief van een journalist, Bart Moorland. Deze meneer doet onderzoek naar activisten in Zuidoost Azië, vooral op het gebied van milieu en mensenrechten. Hij vraagt informatie over Mila Wychinska. Mila was een schoolvriendin van Herma; maar deze kent haar alleen als Dee Meijers. Ergo, al haar informatie moet uit haar geheugen komen. Herma en Dee waren schoolvriendinnen; hun vaders (de vader van Dee heette Louis) kenden elkaar toen ze vanuit Nederland naar Indië gingen met de mailboot. Dee groeide op zonder moeder, in een grote villa, met haar oma (Mevrouw Meijers) en tante (Non.) Herma heeft een haast mystieke band met Non. Non, die op de achtergalerij orchideeën houdt, heeft net zo'n liefde voor bloemen als Herma. En Non, als toegewijde moslim, ziet vaak de hadji, een man die naar Mekka is geweest; Herma ziet deze man ook. Moorland stuurt nog een brief met vragen over Dee en Taco, de allang gestorven man van Herma. Deze gaat door met het beantwoorden van de vragen, omdat ze zo denkt het verleden te kunnen verwerken en afsluiten. Binnenkort gaat ze naar een bejaardentehuis en ze wil dus eigenlijk overal schoon schip maken. Herma krijgt allemaal herinneringen over Non die eigenlijk door mevrouw Meijers overal buitengesloten werd (wsch. omdat Non een donkere huidskleur had) en over de dag dat Oemar, een van de bediendes van de Herma – die haar opvoedden omdat haar ouders buiten zon- en feestdagen geen tijd voor haar hadden – weigerde om haar te laten gaan zwemmen 's nachts, en dat Taco wel met Dee is geweest. Herma heeft een album met foto's van het landgoed waar de familie Meijers vroeger woonde, net zoals heel veel andere dingen die in de gesloten kist zitten. Langzaam wordt de kloof tussen de twee duidelijker; Herma hoort van Dee dat Non verliefd was op haar vader toen deze in Nederlands Indië aankwam, en dat daarom Non zo goed op kan schieten met Herma. In 1952 krijgt Herma de ebbenhouten kist weer van Non, omdat zij zo goed was deze te bewaren tijdens de oorlog. Ze hoort ook dat Dee zich als Belanda-Indo liet registreren tijdens de bezettingstijd van de Japanners, en zo geen problemen kreeg, maar wel verstoten werd door haar oma, die ook nog even er fijntjes bij vertelde dat Louis niet haar echte vader was. Daarna

besluit Dee haar naam te veranderen in Mila Wychinska, om zo te laten zien dat ze 'per ongeluk' in Indië zit met Nederlandse familie, maar eigenlijk Indisch en Oost-Europees is. Herma ziet Dee ook nog een keertje tijdens dat bezoek in '52 en de afstand tussen hun beiden is nog groter geworden. In 1967, terwijl Herma Indonesië bezoekt en haar man Taco naar verschillende eilanden (en ook naar de Filippijnen) gaat om onderzoek te doen naar forten van de VOC, komt Non weer ten tonele. Ze heet nu Ibu Sjarifa omdat ze orthodox moslim is geworden. Non vertelt Herma wat Dee wel niet allemaal heeft gedaan: door haar politieke bemoeienis heeft ze nu heel veel vijanden. Herma keert terug naar Nederland, en blijft maar op Taco wachten, en uiteindelijk wordt hij als vermist opgegeven. Pas een jaar later wordt hij bevrijdt van een gijzeling door moslimterroristen in het zuiden van de Filippijnen. In een nieuwe brief vraagt de journalist Bart Moorland om meer informatie over 1964: toen ontmoette Herma en Taco Dee in Parijs. Taco deed toen heel normaal, alsof ze nog maar net van school waren gegaan. Verder irriteerde Herma zich aan het feit dat Taco Dee in de dagen daarop – toen Dee allang weg was – steeds een mooi vrouw noemde. (al vond Herma dat zelf ook)

In 1973 vertrekt Non naar Mekka voor haar bedevaart, wat al heel lang haar grootste wens was. Herma krijgt een ansichtkaart, maar hoort daarna niks meer van Non. Een jaar na de dood van Taco kreeg Herma een condoleancebrief, verstuurd door een Amerikaanse collega van Taco. Er stond ook in: 'Day, if I may call you by that name.' Daardoor ontdekte Herma dat Taco en Dee waarschijnlijk al heel lang geliefden waren.

Drie jaar later gaat Herma weer naar Indonesië, omdat zij met Non wil praten. Maar Non is nergens te vinden, en als er een foto bij een ambtenaar wordt gehaald, met ene Ibu Sjarifa erop, blijkt dat niet Non te zijn maar Dee. Zo ontdekt Herma dat Dee zich waarschijnlijk voordeed als Ibu Sjarifa om zo minder problemen te kunnen krijgen met de autoriteiten, een soort valse naam dus.

Even later komt er een bericht binnen van Het Hoge Bos, een bejaardentehuis in de buurt, dat zij een kamer klaar hebben staan voor Herma. Zij gaat dus verhuizen en een van de verhuismannen vindt de sleutel van de kist. Herma krijgt de kist niet open en dus geeft ze de kist in bruikleen aan Bart Moorland. Even later krijgt Herma een brief opgestuurd met daarin een krantenartikel, omdat het hoort bij haar werkterrein. Het gaat om een expositie van privé-eigendommen van een zekere Inada, een Japanse zakenman. Hij draagt de expositie op aan zijn Indo-europese moeder. Als Herma de foto bekijkt, herkent ze duidelijk het gezicht van Dee.

Het boek eindigt met een brief van Moorland. Hij zegt dat hij de kist open heeft gemaakt, maar ook dat de kist helemaal leeg is – heeft Taco hem in een vlag van heimwee leeg gehaald? – en ook schrijft hij de Arabische inscriptie in het sleuteloog: 'Al wat je ooit zag of hoorde, al wat je dacht te weten, is niet meer dat, maar anders.' Een staaltje van Oosterse wijsheid.

Beoordeling

Sleuteloog is een boek van een heel oude dame over een heel oude dame die een reis maakt door het verleden: aanleiding is een studie van ene Bart Moorland, een journalist die graag iets wil weten over Dee, een jeugdvriendin van de hoofdpersoon, Herma Warner.

Ten eerste wil ik zeggen dat Hella Haasse best een goed boek heeft geschreven in sommige opzichten, met mooie zinnen, toch wel een beetje spanning – niet zozeer de zoektocht naar de kist maar wel het verleden van Herma is spannend – en vooral de stijl waarin het geschreven is. Ik vond het gewoon erg knap dat

Hella Haasse de Indische cultuur zo goed beschrijft, de omgang tussen Nederlanders, Indiërs en de 'halfbloeden'. Verder is de Japanse bezetting een interessant thema; ook de mystiek in het boek is mooi om te lezen. Vooral dat Herma de hadji, de geest van een man die naar Mekka op bedevaart is geweest, heeft gezien is heel intrigerend.

Maar ik heb toch veel negatieve dingen in het boek gevonden, die ik een beetje vind getuigen van een mindere schrijfstijl. Ik vond het boek een beetje stinken naar Oeroeg. Niet dat het slecht is om een boek te maken over een vriendschap die uiteindelijk door nationalistische gevoelens – van beide kanten – ongedaan wordt gemaakt, maar het lijkt toch wel een beetje op elkaar. Hella Haasse had beter kunnen proberen om een iets andere setting voor haar roman te vinden, want op deze manier lift ze simpelweg mee met het succes van Oeroeg, dat nog steeds een enorm bekend boek is.

Ik vond de schrijfstijl van Haasse niet altijd even fantastisch. Natuurlijk, ze schrijft af en toe fantastisch poëtische zinnen waarbij ze de essentie van het gebeurende verklaart, en dat vond ik heel knap. Maar af en toe schrijft ze zulke stroeve, saaie zinnen, waarbij ze echt gewoon langdradig bezig is en zich op de een of andere manier waant in een laat boek van Couperus. Dat is een beetje jammer, want ik denk dat als Haasse haar poëzieachtige schrijfstijl met mate zou toepassen, het boek veel beter en ook makkelijker én mooier om te lezen zou zijn. Het is dus gewoon zonde van de bladzijden.

Verder vond ik de kern van het verhaal een beetje nep. Herma Warner is de sleutel kwijt, dus ze kan niet bij de kist en dus ook niet bij het verleden komen. Sorry hoor, maar dit is een symboliek die zo makkelijk te doorgronden is dat het gewoon irritant wordt. Zelfs een slotenmaker kan de kist niet openmaken! Alsof mevrouw Warner dan, als ze echt zo benieuwd is naar de inhoud als ze zelf zegt, niet iemand aan zou laten rukken die een portie dynamiet in het sleuteloog zou stoppen. Nee, ik overdrijf, maar het is onwaarschijnlijk dat een zo belangrijk motief in het verhaal zo achterwege zou worden gelaten. Als ik iets nodig heb om mijn verleden te begrijpen, dan probeer ik toch ook een extra slotenmaker op te trommelen? En zelfs toen Herma bijna zeker wist dat haar man Taco en Dee een relatie hadden gehad, wilde ze niet even versnellen om die kist open te krijgen. Waarom? Omdat Hella Haasse moet en wil eindigen met een lege kist. Zo moet het raadsel blijven doorkabbelen, en moet Hella Haasse zo een open einde fabriceren. Maar het is geen succes, want in plaats van spannend te worden, knoop Hella Haasse alle eindjes achteloos aan elkaar. En dat irriteert verschrikkelijk.

Na het schrijven van deze recensie vraag ik me toch af of ik niet te hard ben geweest. Hella Haasse is natuurlijk wel een van de belangrijkste na-oorlogse schrijfsters, ze heeft een indrukwekkend oeuvre, dat ook nog erg veelzijdig is. Maar ik denk dat het probleem gewoon is dat men bij haar uitgeverij niet zo'n zin had om het boek te veranderen; waarschijnlijk wordt er gedacht: dat mens verkoopt toch wel hartstikke veel, wat stukjes eruit halen voegt daar toch niks aan toe. En dat is gewoon best jammer.

Hella Haasse heeft een redelijk boek geschreven, dat met een beetje begeleiding van een uitgever een érg goed boek had kunnen worden, dat Oeroeg naar de achtergrond had kunnen drijven en misschien een roman had kunnen worden dat een belangrijke plaats had ingenomen in de Indische literatuur.

Analyse

Thema

Het thema van het boek is denk ik vriendschap, en ook hoe nationalistische gevoelens die vriendschap

kunnen ondermijnen.

Vertelwijze

Er zijn enorm veel herinneringen aan vroeger in het boek, en ook heel veel beschrijvingen waardoor men zich een goed beeld kan vormen van de situatie op dat moment in Nederlands-Indië. De meeste gedeeltes van het boek zijn in de tegenwoordige tijd geschreven.

Titel, ondertitel, motto

Sleuteloog slaat op het sleuteloog waarin de sleutel moest gaan en een inscriptie stond. Er is geen ondertitel en ook geen motto.

Personages

Doordat het verhaal erg persoonlijk is verteld, is het moeilijk om een goed beeld te krijgen van ieder personage.

Herma Warner: de ikfiguur, had een goede relatie met Dee en Non.

Adele Meijers: ook Dee of Mila Wychinska genoemd, om haar draait het boek omdat ze de reden is dat Bart Moorland Herma om informatie vraagt. Ze is zelfbewust en weet heel goed wat ze wil. Later krijgt ze ruzie met Herma, omdat zij vindt dat Herma niet echt bij de bevolking betrokken is.

Taco Tadema: de man van Herma, die al overleden is. Hij had een relatie met Dee, ontdekt Herma pas later.

Mevrouw Meijers: de moeder van Non en de oma van Dee en Louis. Ze is een aristocratische, zelfbewust vrouw die echter niet doorheeft dat ze door de blanke minderheid wordt geminacht.

Louis: de vader van Dee en broer van Non, is een echte levensgenieter.

Non: de zus van Louis en tante van Dee. Ze heeft een speciale relatie met Herma.

Historische Tijd

Het verhaal speelt zich globaal af vanaf 1930 (met enige flashbacks naar de periode vanaf 1918) tot en met deze tijd. Deze tijd is natuurlijk van belang.

Plaats en ruimte

Het verhaal speelt zich over het algemeen af in Batavia en in het huis van Herma in Overijssel. Het eerste is

natuurlijk van belang. De provincie maakt denk ik niks uit.

Tijdsduur

Het verhaal zelf duurt van 1918 tot pakweg 2000. Er zijn grote versnellingen in het verhaal, bijv. van 1920 tot 1930, van 1940 tot 1950, en van 1976 tot zeg maar 2000. Deze versnellingen zijn natuurlijk belangrijk, omdat het over dingen gaat die niet zo in het verhaal passen.

Perspectief

Alles wordt verteld vanuit het perspectief van Herma. Het is geschreven in de ikpersoon. Er zijn geen wisselingen in het perspectief, behalve misschien als Moorland – in zijn brieven – praat.

Idee

Ik vraag me af of het verhaal met een duidelijk idee is geschreven. Misschien dat Haasse wil zeggen dat vriendschap niet tegen alles bestand is. Misschien wilde Helle Haasse gewoon een goedlopende realistische roman schrijven over de situatie in het vooroorlogse Indonesië.

Genre en Stroming

Ik weet niet heel goed tot welk genre dit boek behoort misschien tot de Verwerk-Het-Verleden-reeks? Het is natuurlijk een Indische roman, zoals er zoveel zijn in de Nederlandse literatuur.